

Нищенко О. В.

Київський національний університет технологій та дизайну

**ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННИЙ БІЗНЕС УКРАЇНИ:
РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ**

Анотація. У статті проаналізовано економічні показники діяльності підприємств готельно-ресторанного бізнесу, зокрема кількість діючих суб'єктів господарювання, кількість зайнятих працівників, обсяг реалізованих послуг. Охарактеризовано фактори, які впливають на діяльність підприємств в умовах воєнного стану. Окреслено шляхи збереження та перспективи розвитку готельно-ресторанного бізнесу в умовах сьогодення.

Ключові слова: бізнес; готельно-ресторанна справа; готелі; ресторани; послуги; тенденції; розвиток; індустрія гостинності; воєнний стан.

Nyshenko O.

Kyiv National University of Technologies and Design

**HOTEL AND RESTAURANT BUSINESS IN UKRAINE:
REALITIES AND PROSPECTS FOR DEVELOPMENT**

Abstract. The article analyzes the economic indicators of the hotel and restaurant business, in particular, the number of active business entities, the number of employees, and the volume of services provided. Factors affecting the activities of enterprises under martial law are characterized. The ways of preservation and development prospects of the hotel and restaurant business in today's conditions are outlined.

Keywords: business; hotel and restaurant business; hotels; restaurants; services; trends; development; hospitality industry; martial law.

Вступ. Готельно-ресторанний бізнес в Україні, як і вся індустрія гостинності, дуже чутливий до обмежень введених у зв'язку з пандемією COVID-19, що стало причиною негативних тенденцій у галузі 2020–2021 рр. Послаблення обмежень мало принести позитивний результат у 2022 р., але розпочата російською федерацією збройна агресія проти України лише пришвидшила і загострила негативні тенденції. Нині ключовим завданням для підприємств готельно-ресторанного бізнесу України, які знаходяться у тилу є виживання та пошук перспектив до розвитку, всестороння підтримка української економіки та розробка планів її відновлення у післявоєнний період. Чітке усвідомлення нинішньої ситуації у галузі та знання тенденцій останніх років є запорукою позитивних зрушень у перспективі.

Заявленій проблематиці дослідження присвячено праці багатьох вітчизняних науковців, а саме: С. Мазур і А. Прилуцький [1], О. Полінкевич [2], І. Власенко [3], Т. Ковальчук [4], К. Паламарек, О. Романовська та Л. Струтинська [5], В. Александрова [6], С. Погасій, Ю. Краснокутська та І. Нікітіна [7], А. Рябев [8], Б. Ковальов, Т. Пімоненко та А. Лисенко [9], А. Кругляно [10] та інших. Кожен з вищезазначених науковців вніс свій вклад у розвиток даного питання.

Так, С. Мазур і А. Прилуцький у своїх працях на основі аналізу стану готельно-ресторанного бізнесу України пропонують шляхи модернізації галузі на засадах наукового менеджменту [1]; О. Полінкевич досліджувала стратегії розвитку готельно-ресторанного бізнесу в умовах пандемії Covid-19 [2]; І. Власенко досліджував вплив пандемії на діяльність малого та середнього бізнесу у сфері гостинності [3]; Т. Ковальчук на основі аналізу сучасного стану готельно-ресторанного бізнесу в світі та в Україні зокрема, досліджувала чинники, які впливають на його розвиток, та спрогнозувала подальші перспективи розвитку в умовах глобалізації світового господарства [4];

К. Паламарек, О. Романовська та Л. Струтинська, цей колектив авторів займався визначенням та обґрунтуванням кризових явищ в індустрії гостинності та досліджував їх вплив на функціонування індустрії гостинності [5]; В. Александрова також займалася оцінкою чинників, які надають як позитивний, так і негативний вплив на розвиток готельно-ресторанного бізнесу в Україні [6]; С. Погасій, Ю. Краснокутська та І. Нікітіна досліджували закордонний досвід розвитку індустрії гостинності, а також приділяли увагу вивченню системи факторів, що визначають розвиток ринку готельних послуг [7]; А. Рябев досліджував стан та динаміку розвитку готельного господарства у розрізі регіонів України [8]; Б. Ковальов, Т. Пімоненко та А. Лисенко досліджували основні тенденції розвитку готельно-ресторанного бізнесу в Україні та Європейському Союзі, аналізували та систематизували інновації в готельно-ресторанному бізнесі через призму міжнародного і національного досвіду [9]; А. Круглянко досліджував менеджмент готельно-ресторанного бізнесу під час війни, особливу увагу приділяючи змінам у зовнішньому середовищі бізнесу та змінам у внутрішньому середовищі суб'єкта бізнесу [10]. Кількість і різноплановість наукових робіт вказують на перспективність наукових досліджень у заданому напрямку та необхідність поглиблення і розширення знань, особливо у розрізі воєнного стану в Україні. Нинішня ситуація не має аналогів у новітній історії, складно давати прогнози, але проведення нових досліджень дасть можливість виокремити певні характерні особливості та окреслити шляхи розвитку.

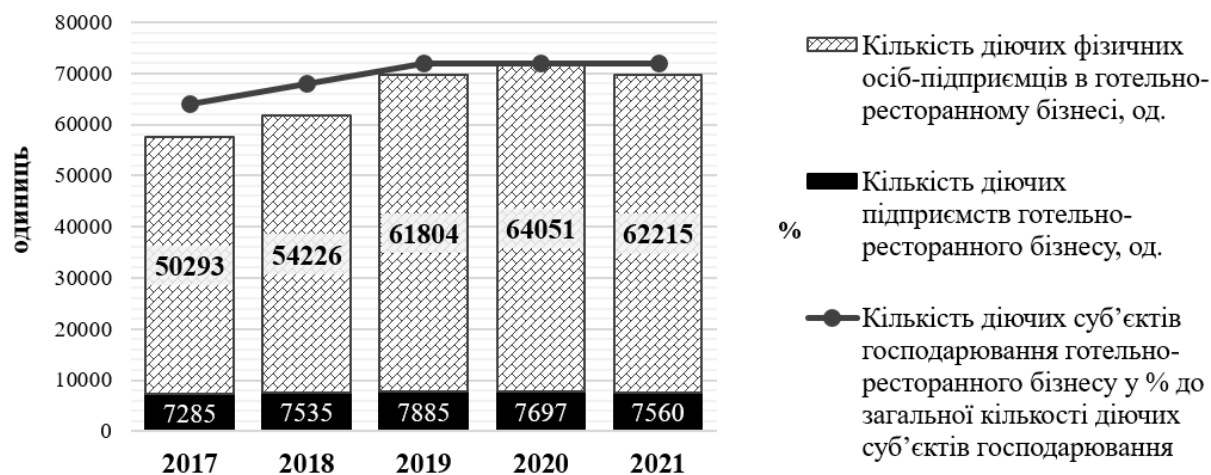
Постановка завдання. На основі вищезазначеного, метою даної статті є оцінка стану готельно-ресторанного бізнесу в Україні та визначення перспектив подальшого розвитку, шляхом аналізу основних економічних показників діяльності підприємств готельно-ресторанного бізнесу України з врахуванням факторів воєнного стану.

Результати досліджень. Для з'ясування нинішнього стану та перспектив розвитку готельно-ресторанного бізнесу України, здійснено дослідження фінансово-господарської діяльності підприємств відповідної сфери індустрії гостинності. Інформаційною базою для аналізу послужили дані оприлюднені Державною службою статистики України [11] та праці вітчизняних науковців.

На кінець 2021 р. в Україні було 1956320 діючих суб'єктів господарювання, з них: 370906 од. – підприємства, а 1585414 од. – фізичні особи підприємці. Кількість діючих суб'єктів господарювання готельно-ресторанного бізнесу у 2021 р. склала 69775 од. (3,6% від загальної кількості діючих суб'єктів господарювання в Україні), з них: 7560 од. – підприємства, що склало 2% від загальної кількості підприємств України, а 62215 од. – фізичні особи підприємці, що склало 3,9% від загальної кількості фізичних осіб-підприємців в Україні. Загальна кількість суб'єктів господарювання готельно-ресторанного бізнесу станом на кінець 2021 р. збільшилась на 12197 од. у порівнянні з кінцем 2017 р. (підприємств на 275 од.; фізичних осіб-підприємців на 11922 од.). Частка діючих суб'єктів господарювання готельно-ресторанного бізнесу у загальній кількості діючих суб'єктів господарювання у 2019–2021 рр. залишалася не змінною і становила 3,6%. Дані результати станом на 2022 р. потребують серйозного уточнення внаслідок руйнувань спричиненими військовою агресією Росії на території України, особливо у регіональному аспекті. Інформацію про кількість діючих суб'єктів господарювання готельно-ресторанного бізнесу у 2017–2021 рр. у розрізі підприємств та фізичних осіб-підприємців зображено на рис. 1.

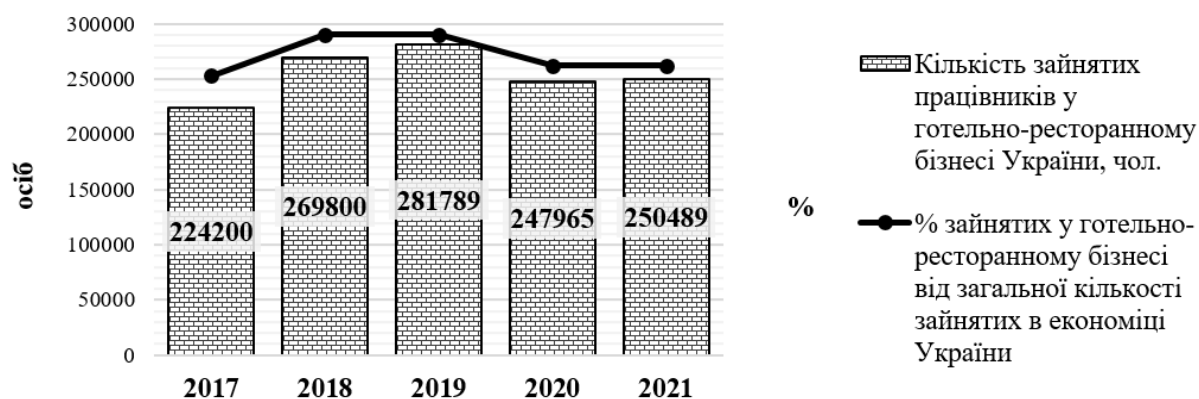
На кінець 2021 р. у готельно-ресторанному бізнесі України було зайнято 250489 працівників (з них: 34,4% – зайняті на підприємствах, 65,6% – зайняті у фізичних осіб-підприємців), що на 11,72% більше ніж на аналогічний проміжок часу у 2017 р. (рис. 2). З 2017 р. по 2019 р. кількість зайнятих працівників у готельно-ресторанному бізнесі України мала тенденцію до збільшення, але з введенням обмежень у зв'язку з пандемією

COVID-19 кількість зайнятих пішла на спад. За досліджуваний період, 2017–2021 рр., переважна більшість працівників – це у межах 58–67% була зайнята у малому бізнесі. Кількість зайнятих працівників у готельно-ресторанному бізнесі склала на кінець 2021 р. – 2,8% від загальної кількості зайнятих працівників в економіці України, цей показник останні два роки залишається не змінним.

Джерело: побудовано автором на основі даних [11].

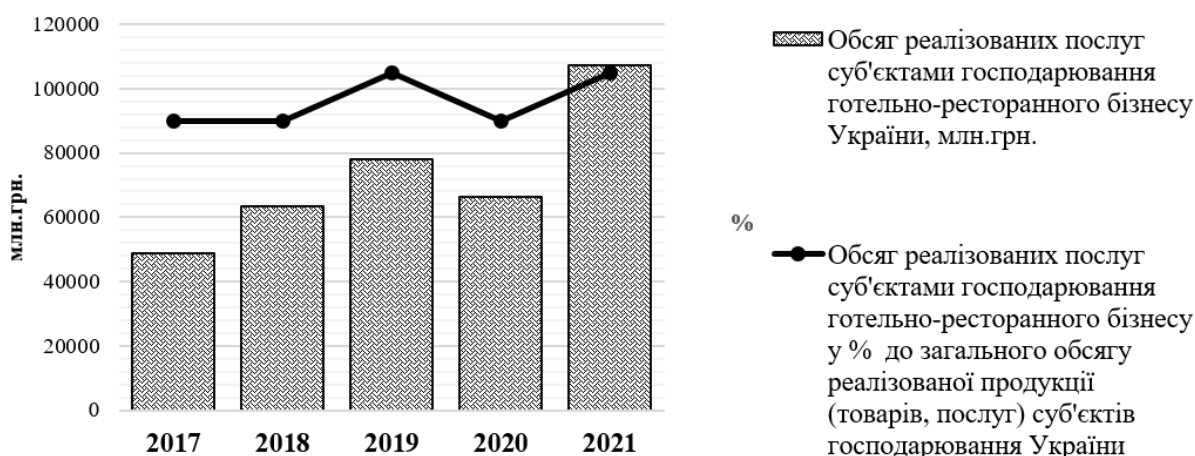
Рис. 1. Кількість діючих суб'єктів господарювання у 2017–2021 рр.

Джерело: побудовано автором на основі даних [11].

Рис. 2. Кількість зайнятих працівників у суб'єктів господарювання за 2017–2021 рр.

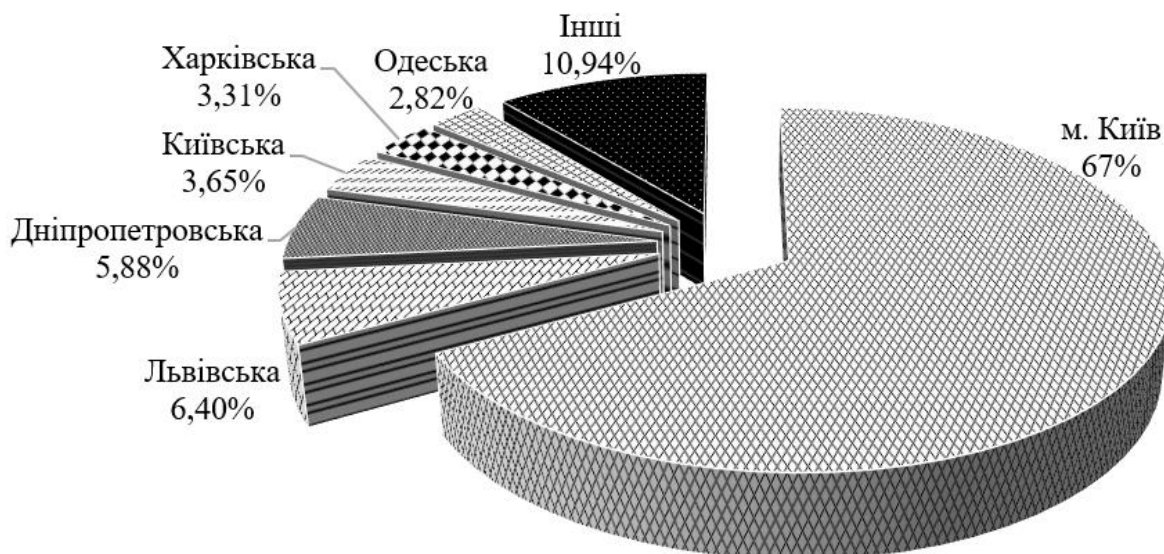
За підсумками 2021 р. обсяг реалізованих послуг суб'єктами господарювання готельно-ресторанного бізнесу України склав 107285,3 млн грн (з них: 48059,1 млн грн (44,8%) – підприємства, 59226,2 млн грн (55,2%) – фізичні особи-підприємці), що в 2,19 рази більше ніж за підсумками 2017 р. (рис. 3). У 2017–2019 рр. обсяг реалізованих послуг щороку збільшувався, а у 2020 р. пішов на спад у зв'язку з введенням обмежень пов'язаних з пандемією COVID-19, але уже 2021 р. обсяг реалізованих послуг почав зростати у зв'язку з освоєнням технологій онлайн продажів, оптимізації штату працівників та послабленням карантинних обмежень. За досліджуваний період у п'ять років, обсяг реалізованих послуг суб'єктами господарювання готельно-ресторанного бізнесу України становив до 1% у загальному обсязі реалізованої продукції (товарів, послуг) суб'єктів господарювання України.

Джерело: побудовано автором на основі даних [11].

Рис. 3. Обсяг реалізованих послуг суб'єктів господарювання у 2017–2021 рр.

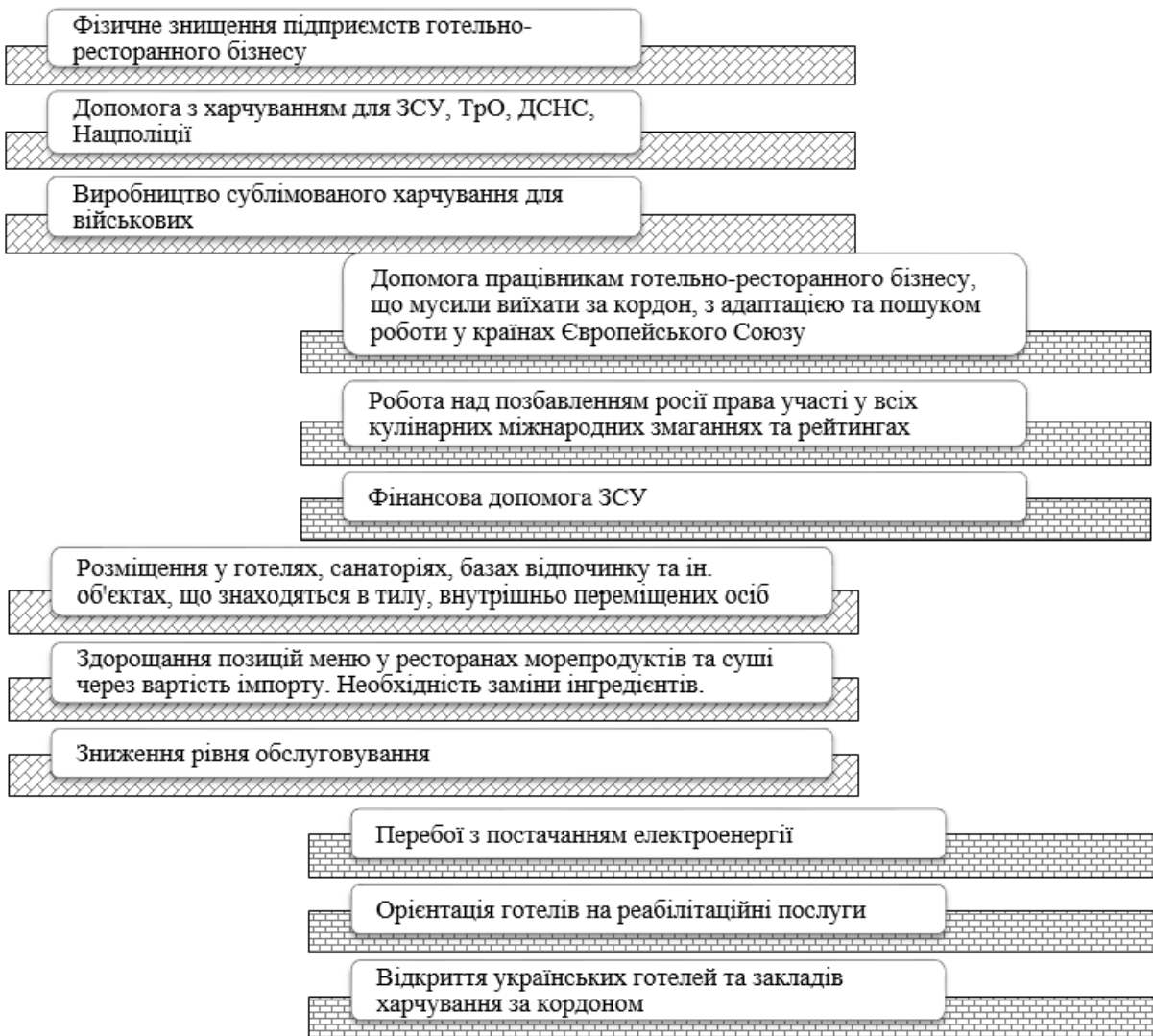
У регіональній структурі за обсягом реалізованих послуг суб'єктів господарювання готельно-ресторанного бізнесу переважає м. Київ – 67%, також значна частина припадає на Львівську область – 6,40%, Дніпропетровську – 5,88%, Київську – 3,65%, Харківську – 3,31%, Одеську – 2,82% (рис. 4). Найменша частка припадає на Луганську (0,14%), Сумську (0,15%) і Чернівецьку (0,18%) області.

Джерело: побудовано автором на основі даних [11].

Рис. 4. Регіональна структура за обсягом реалізованих послуг суб'єктів господарювання готельно-ресторанного бізнесу України у IV кварталі 2021 р.

Проведений аналіз основних економічних показників діяльності суб'єктів господарювання готельно-ресторанного бізнесу вказав на позитивні зрушення у 2021 р., але розпочата російською федерацією збройна агресія проти України у лютому 2022 р. змінила окреслену тенденцію зі зростання на невизначену та спадання. Загалом, головною метою підприємств готельно-ресторанного бізнесу, які не були знищені фізично під час обстрілів, є виживання. Фактори та тенденції воєнного часу у готельно-ресторанному бізнесі наведені на рис. 5.

Джерело: побудовано автором на основі даних [12–16].

Рис. 5. Фактори та тенденції воєнного часу у готельно-ресторанному бізнесі

В умовах воєнного стану основним шляхом розвитку для готельно-ресторанного бізнесу України буде відкриття нових закладів харчування та закладів тимчасового розміщення за кордоном, особливо у країнах Європейського союзу, які мають спільний кордон з Україною. Також, нині спостерігається тенденція відкриття нових закладів на території Західної України, куди переїхали багато українців та переміщено осіб з зон активних бойових дій [13].

Для виживання підприємствам готельно-ресторанного бізнесу України потрібно адаптуватися до щоденних змін і використовувати переваги ситуаційного управління. Розглянути сценарії часткової та повної відсутності електроенергії та газопостачання. Розглянути можливості переобладнання опалювальної системи на використання вугілля, торф'яних брикетів та дров. Можливість закупки і використання для приготування їжі піч-плит на дровах. Також, можливе часткове зниження якості обслуговування. Як згадувалось раніш, для страв у які входять дорогі продукти, пропонується замінити інгредієнти на більш доступні, або внести зміни у позиції меню. У зв'язку з обмеженнями під час повітряної тривоги та відсутністю власного сховища, рекомендується на час воєнного стану зосередитися на доставці. Одним з варіантів виживання є допомога з організації харчування особового складу ЗСУ та їх розміщення. Також, рекомендується

зосередити увагу на соціальних і комунікаційних моментах, певних психологічних аспектах, так як зараз для багатьох українців похід у кафе, ресторан чи маленьку кав'ярню – це спосіб відволіктися від страхів і пожити звичайним довоєнним життям. Забезпечення приємної відволікаючої атмосфери буде вабити відвідувачів. Також, спонукаючим фактором може бути інформація, що з кожного чеку закладу харчування чи закладу тимчасового розміщення певний відсоток іде на підтримку ЗСУ, завдяки чому кожен клієнт зможе відчути свою роль у наближенні перемоги.

Висновки. Отже, варто зауважити, майбутнє готельно-ресторанного бізнесу України буде залежати від ряду факторів, а саме: безпекових гарантій; тривалості війни; масштабу руйнувань інфраструктури та швидкості її відбудови у воєнний та післявоєнний періоди; рівня доходів населення; міграційних процесів, як серед населення так і фахівців з готельно-ресторанної справи; рівня залучення іноземних інвестицій; перепрофілювання залежно від потреб суспільства; швидкості зміни логістичних ланцюгів і постачальників; креативності прийнятих рішень; пошуку і використання альтернативних джерел енергії. Важливим моментом для збереження та розвитку готельно-ресторанного бізнесу в Україні буде позитивна практика започаткування бізнесу за кордоном у час війни. Ключовим фактором у післявоєнний період стане визначення місця та ролі готельно-ресторанного бізнесу у стратегії відбудови України.

Список використаної літератури

1. Мазур С. А., Прилуцький А. М. Стан та перспективи розвитку готельно-ресторанної справи в Україні. *Ефективна економіка*. 2019. № 2. URL: http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/2_2019/33.pdf.
2. Полінкевич О. Стратегії розвитку готельно-ресторанного бізнесу в Україні. *Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. 2020. Том 4. № 24. С. 24–29.
3. Власенко І. В. Планування ресурсного забезпечення виходу з кризи підприємств готельно-ресторанного господарства. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2021. № 4. С. 110–113.
4. Ковальчук Т. Г. Перспективи розвитку готельно-ресторанного бізнесу в Україні в умовах глобалізації світового господарства. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2019. Вип. 23, Ч. 1. С. 126–130. URL: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/23_1_2019ua/28.pdf.
5. Паламарек К., Романовська О., Струтинська Л. Кризові явища та їх вплив на функціонування індустрії гостинності. *Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. Економічні науки*. 2022. № 2 (86). С. 20–31. URL: <http://chtei-knteu.cv.ua/herald/content/download/archive/2022/v2/2.pdf>.
6. Александрова В. О. Визначення чинників та їх вплив на розвиток готельно-ресторанного бізнесу. *Вісник НТУ «Харківський політехнічний інститут». Економічні науки*. 2017. № 45. С. 89–92. URL: http://repository.kpi.kharkov.ua/bitstream/KhPI-Press/33904/1/vestnik_KhPI_2017_45_Aleksandrova_Vyznachennia_chynnykiv.pdf.
7. Погасій С. О., Краснокутська Ю. В., Нікітіна І. В. Аналіз основних трендів розвитку ринку готельних послуг. *Збірник наукових праць «Проблеми і перспективи розвитку підприємництва»*. 2019. № 23. С. 180–191. URL: <http://ppb.khadi.kharkov.ua/article/view/186317>.
8. Рябев А. А. Аналіз стану готельного господарства регіонів України. 2020. URL: https://www.researchgate.net/publication/342325597_ANALIZ_STANU_GOTELNOGO_GOSPODARSTVA_REGIONIV_UKRAINI.
9. Ковальов Б. Л., Пімоненко Т. В., Лисенко А. С. Перспективи розвитку готельно-ресторанного бізнесу: досвід України та Європейського Союзу. *Механізм регулювання економіки*. 2017. № 4. С. 92–102. URL: https://mer.fem.sumdu.edu.ua/content/acticles/issue_35/Bohdan_L_Kovalov_Tetiana_V_Pimonenko_Anastasia_S_LysenkoProspects_for_the_Development_of_the_Experience_of_Ukraine_and_th.pdf.
10. Кругляно А. Менеджмент готельно-ресторанного бізнесу в умовах війни. *Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Управління розвитком сфери гостинності: регіональний аспект»* (м. Чернівці, 5.05.2022 р.). Чернівці: Технодрук, 2022. С. 62–64. URL: https://tourlib.net/statti_ukr/kruglyanko.htm.
11. Державна служба статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>
12. Ринок HoReCa під час війни: поточний стан та ключові тенденції. URL: <https://voxukraine.org/rynok-horeca-pid-chas-vijny-potochnyj-stan-ta-klyuchovi-tendentsiyi/>
13. Ресторанний бізнес під час війни: де найбільш інтенсивно відкриваються нові заклади. URL: https://24tv.ua/business/restoranniy-biznes-pid-chas-viyini-vidkritttya-restoraniv-ukrayini_n2151721.

14. Як відновити ресторанний бізнес під час війни: досвід співвласниці ресторанної мережі Rose Family. URL: <https://womo.ua/yak-vidnoviti-restoranniy-biznes-pid-chas-viyni-dosvid-spivvlasnitsi-restorannoyi-merezhi-rose-family/>
15. Прогнози готельного бізнесу у воєнний період. URL: https://hotel-solution.com.ua/index.php?route=extension/blog/blog&blog_id=46.
16. Вергун А. М., Яворська О. Г. Корпоративні активи підприємств ресторанної індустрії та закладів харчування в умовах пандемії. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Серія: Економічні науки.* 2022. № 1 (57). С. 11–16. URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/19561>.